

Vanhemman juomisesta huolta kantavien tyttöjen ja ammattiauttajien kohtaamisia verkossa

Mira Roine

Vanhemman tai muun läheisen aikuisen runsas päihteidenkäyttö aiheuttaa vuosittain eriasteisia huolia ja ongelmia valtavalle joukolla suomalaisia lapsia ja nuoria. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyn mukaan noin kolmannes peruskoulun 8.-9.-luokkalaisista kokee jonkun läheisensä juovan liikaa. Lisäksi joka kahdeksas tämänikäisistä kyselyyn vastanneista nuorista kertoo läheisen alkoholinkäytön aiheuttaneen itselleen haittaa tai ongelmia. Erityisesti tytöt kokevat lähipiirinsä alkoholinkäytön liialliseksi ja omaa elämäänsä haittaavaksi. (Kouluterveyskysely 2008/2009.) Tarkastelen artikkelissa verkkooympäristössä toimivien ammattilaisten ja vanhemman juomisesta kärsivien tyttöjen kohtaamisia.

Mun pää tuntuu halkeavan. Mä en haluaisi miettiä enään yhtään mitään... Musiikki ei auta. Tekisi mieli juosta mahdollisimman kauas kaikesta, eikä ikinä enään palata. Mä en taida jaksaa enään. (Isän juomisesta kärsivä 14-vuotias tyttö.)

Vaikka tutkimuksista riippuen 20–30 prosenttia suomalaisista on elänyt perheessä, jossa joku aikuinen on käyttänyt lapsen näkökulmasta liikaa päihteitä (Roine & Ilva 2010; Kouluterveyskysely 2008/2009), on lasten kokemukset vain harvoin otettu keskiöön alan tutkimuksissa tai palvelujärjestelmän kehittämistyössä (Itäpuisto 2006; Holmila & Ilva 2010). Lasten ja nuorten

auttamisessa tiedetään kuitenkin olevan suuria puutteita: vain harva vanhemman juomisesta kärsivä kertoo saaneensa tilanteeseen ulkopuolista apua ja tukea (Itäpuisto 2005; Holmila & Ilva 2010; Roine & Ilva 2010). Jotta näiden lasten ja nuorten avunsaanti jatkossa tehostuisi, tarvitaankin runsaasti lisätietoa siitä, miten apu ja tuki tavoittavat heidät parhaiten. Esimerkiksi tyttöjen ja poikien mahdollisesti erilaiset tuentarpeet ovat toistaiseksi pitkälti selvittämättä. (Gance-Cleveland 2004; Forrester ym. 2008; Holmila & Bardy & Kouvonon 2008; Holmila & Ilva 2010; Cuijpers 2005; poikien tuentarpeista ks. Kekkonen 2010.)

Internet tavoittaa nykyään lähes kaikki teini-

ikää lähestyvät suomalaislapset. Esimerkiksi 13–18-vuotiaat nuoret käyttävät Internetin käyttöön päivittäin useita tunteja (Kangas & Lundvall & Sintonen 2008). Koska verkossa toimimisesta on tullut luonteva osa nuorten arkea, Internet on alettu vähitellen nähdä myös nuorten auttamistyön mahdollisena toimintaympäristönä. Aihepiiristä tehdyt tutkimukset osoittavatkin verkkoympäristön soveltuvan helpon saavutettavuutensa, anonyymiytensä ja vuorovaikutuksellisuutensa vuoksi esimerkiksi terveyden tai perhetilanteen ongelmiin tukea tarvitsevien nuorten auttamiseen (Winzelberg 1997; Suzuki & Calzo 2004; Gray ym. 2005; Hanley 2006).

Tässä artikkelissa tarkastelen verkkoympäristössä toimivien ammattilaisten ja vanhemman juomisesta kärsivien tyttöjen kohtaamisia. Kuvaan yhtä harvoista vanhemman päihteidenkäytöstä aiheutuvien ongelmien kanssa kamppaileville nuorille suunnatuista ammatillisista tuki-interventioista, A-klinikkasäätiön ylläpitämää *Varjomaailma*-sivustoa ja siellä kesällä 2008 toimintansa aloittanutta verkkovertaistukiryhmää. Ryhmään osallistui aktiivisesti viisi vanhemman juomisen ongelmalliseksi kokevaa 12–18-vuotiasta tyttöä ja sitä ohjasi kaksi sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaista. Olen tässä yhteydessä erityisen kiinnostunut ohjaajien roolista verkon anonyymissä tilassa toimivassa ryhmässä. Vanhemman juomista ja tytön kokemaa huolta käsitteleviä keskustelukohtia analysoimalla selvitan, miten ohjaajat toimivat kuunnelllessaan tytön kertomusta kotitilanteestaan (vrt. Eskonen 2005).

Kansainvälisesti erilaisia nuorille suunnattuja virtuaalisia tukiryhmiä on tutkittu melko paljon. On esimerkiksi tarkasteltu verkossa toimivia ryhmiä, joiden pyrkimyksenä on auttaa masennuksesta tai jostakin fyysisestä pitkäaikaisairaudesta kärsiviä nuoria (esim. Johnson & Russell & Everton 2001; Hanley 2006; King ym. 2006). Näissä useimmiten psykologisesti tai terveystieteellisesti oriento-

tuneissa tutkimuksissa huomio on monesti kohdistettu ryhmän vaikuttavuuden selvittämiseen esimerkiksi analysoimalla ryhmän vuorovaikutukseen osallistumisen ja nuoren masennusoireiden esiintyvyyden välisiä yhteyksiä. (Johnson & Russell & Everton 2001; Andersson ym. 2005; Barak & Dolev-Cohen 2006; Skinner & Latchford 2006).

Verkossa kohtaavia tukiryhmiä voidaan kuitenkin tutkia niiden toivottujen hoitotulosten tai vaikuttavuuden analysoimisen ohella myös siitä näkökulmasta, mitä auttajien ja ryhmään osallistujien keskinäisessä vuorovaikutuksessa tapahtuu (vrt. Silverman 1997). Institutionaalisen vuorovaikutuksen perinteestä ammentavassa tutkimuksessa mielenkiintoni kohdistuu erityisesti ohjaajien tapoihin orientoitua vuorovaikutustilanteisiin ryhmään osallistuvien tyttöjen kanssa. Samalla kun tutkimukseni tekee näkyväksi yhden virtuaalisen tuki-intervention käytäntöjä, se osallistuu omalta osaltaan keskusteluun nuorille suunnatun verkkotyön tulevaisuuden mahdollisuuksista.

Varjomaailma tyttöjen kohtaamipaikkana verkossa

Aineistoni koostuu vanhempien päihteidenkäytöstä kärsiville nuorille suunnatun *Varjomaailma*-verkkopalvelun vertaistukiryhmän keskusteluista. *Varjomaailma* on A-klinikkasäätiön yli kaksikymmenvuotisen *Lasinen lapsuus* -toiminnan osana vuonna 2008 avattu sivusto, jossa vanhempien ja muiden läheisten aikuisten päihteidenkäytöstä huolta ja haittoja kokevat lapset voivat jakaa kokemuksiaan. Sivustolla toimii sekä kaikille avoimia yleisiä keskustelualueita että ulkopuolisilta osallistujilta suljettuja tukiryhmiä.

Analysoin tässä artikkelissa kesäkuun 2008 alussa toimintansa aloittanutta ulkopuolisilta suljettua ryhmää. Siihen ilmoittautui 12 iäl-

tään 12–18-vuotiaista tyttöä, joista seitsemän kävi kirjoittamassa ainakin esittäytymisviestin ja viisi osallistui aktiivisesti ryhmän vuorovaikutukseen. Ryhmää ohjasi kaksi sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaista (sosiaalityöntekijä ja psykiatrinen sairaanhoitaja). Molemmat ryhmänohjaajat olivat naisia ja heillä oli koulutuksensa kautta hankitun tiedon lisäksi työkokemusta vaikeissa elämäntilanteissa olevien lasten ja nuorten auttamisesta. He toimivat ryhmänohjaustehtävässä palvelua ylläpitävän A-klinikkasäätiön työntekijöinä, joten kyseisen organisaation eettiset periaatteet ja toimintaa ohjaavat arvot antoivat puitteet myös ohjaajien työskentelylle (A-klinikkasäätiön vuosikertomus 2010).

Alun perin ryhmän oli tarkoitus kokoontua vain kesän 2008 ajan, mutta osallistujien toiveesta toimintaa jatkettiin vuoden 2009 puolelle. Koko aineistokorpukseni koostuu ryhmään aktiivisesti osallistuneiden viiden tytön ja kahden ohjaajan keskusteluista puolivuotisjakson 2.6.2008–8.1.2009 ajalta. Ajanjaksolla ryhmässä lähetettiin yhteensä 923 viestiä. Sain sekä ryhmänohjaajilta että heidän välityksellään ryhmään osallistuneilta tytöiltä suostumuksen keskustelujen lukemiseen ja analysoimiseen. Lisäksi *Varjomaailma*-verkkosivustoa ylläpitävän A-klinikkasäätiön tutkimuseettinen toimikunta hyväksyi tutkimussuunnitelmani.¹

Aineistoni tyttöjen kertomista tarinoista on löydettävissä monia yhteneväisiä juonikuluja. Tytöt esimerkiksi kertovat yrittäneensä salata vaikean kotitilanteensa pitkään perheen ulkopuolisilta ja jopa parhailta ystäviltaan. Toisaalta vanhemman juominen on ollut vaiettu aihe perhepiirissäkin: tytöt eivät ole halunneet vaivata muita perheenjäseniä, sisarusia tai ei-juovaa vanhempaa kertomalla omista murheistaan. He ovatkin jääneet huolineen aivan yksin. Ulospäin pärjääviltä vaikuttavien tyttöjen kokemat kipeät tunteet ovat jääneet monilta läheisiltäkin ihmisil-

tä huomaamatta. Koulutyönsä tunnollisesti hoitavat tytöt eivät ole herättäneet myöskään esimerkiksi opettajien huolta. (Ks. tarkemmin tyttöjen yhteisestä tarinasta Roine 2010; Vrt. Itäpuisto 2005.)

Tässä artikkelissa otan lähempään tarkasteluun ryhmään osallistuneiden tyttöjen päiväkirja-keskusteluketjut, joissa tytöt kirjoittavat säännöllisesti – kaksi tyttöä jopa lähes päivittäin – vanhemman juomisen varjostamasta elämästään.² Keskustelu kaikkien tyttöjen päiväkirjaviestiketjuissa on pääsääntöisesti yhden tytön ja ohjaajien välistä – ryhmään kuuluvien tyttöjen keskinäinen vuorovaikutus jää analysoimissani keskusteluissa sen sijaan melko vähäiseksi.³

Ryhmään ilmoittautuneista kahdestatoista työstä lopulta vain viisi osallistui säännöllisesti keskusteluun. On kuitenkin perusteltua olettaa, että ryhmällä on ollut jonkinlainen rooli myös sen aktiivisesta vuorovaikutuksesta poisjättäytyneiden elämässä. Sivuston loki-tiedostosta voidaan nimittäin nähdä tyttöjen lukeneen säännöllisesti muiden ryhmäläisten viestejä; esimerkiksi yhtä tässä analysoitua keskusteluketjua oli luettu aineistonkeruuhetkellä keväällä 2010 yli 500 kertaa. Toisten tarinoiden aktiivinen lukeminen kertonee osaltaan siitä, miten samankaltaisessa elämäntilanteessa olevien kokemusten kuuleminen voi olla tärkeää vaikeita asioita kokeneille nuorille (vrt. Lepistö 2010).

Poimin aineistosta analysoitavaksi sellaiset kohdat, joissa vanhemman juominen ja siitä aiheutunut huoli nousevat keskusteluun. Analyysissä yhdistelen sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuvaa diskurssianalyttistä tutkimusta (sosiaalisesta konstruktionismista esim. Burr 1995; diskurssianalyysistä esim. Juhila 2004) sekä soveltuvin osin keskustelunanalyttistä tutkimusperinnettä (Juhila 2000; Raevaara & Ruusuvoori & Haakana 2001; Juhila 2004). Diskurssianalyttinen lähestymistapa näkyy tutkimuksessani siten,

että huomioni kohdistuu ryhmässä kerrottujen tarinoiden sisältöihin tarinankerronnan vuorovaikutuksellista luonnetta unohtamatta (vrt. Eskonen 2005). Keskusteluanalyttistä tutkimusta taas on yleensä käytetty kasvokkain tapahtuvan vuorovaikutuksen rakenteiden tutkimiseen, mutta näen tutkimussuuntauksessa käytetyn käsitteistön soveltamisen hyödyllisenä myös verkossa toimivan ryhmän vuorovaikutuskäytäntöjen analysoimiseen.

Lähestymistapaani olen ammentanut ideoita erityisesti institutionaalisia keskusteluita tarkastelevasta vuorovaikutuksen tutkimuksesta. Institutionaalisella keskustelulla tarkoitetaan puhetta, jonka avulla osallistujat suorittavat erityisiä tehtäviä. Esimerkkinä voi olla vaikkapa lastensuojeluasian selvittäminen sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisessä keskustelussa. Institutionaalisessa vuorovaikutuksessa siis keskitytään johonkin tiettyyn asiaan tai päämäärään, jolloin keskustelussa mahdollisten käytäntöjen kirjo on arkikeskustelua kapeampi. (Juhila 2004.) Analysoimani keskustelu on siinä mielessä institutionaalista keskustelua, että ryhmän vuorovaikutuksen päämääräksi on ryhmän kokoamisvaiheessa määritelty läheisen juomisen aiheuttaman huolen jakaminen.⁴ Vuorovaikutus on myös sijoittunut päihdealan organisaation ylläpitämälle sivustolle, minkä voi ajatella osaltaan määrittäneen osallistujien orientaatiota. On silti todettava, että kokonaisuudessaan ryhmässä käydyissä keskusteluissa on huomattavan paljon arkikeskustelun piirteitä, esimerkiksi ”päämäärätöntä” jokapäiväisten ajatusten vaihtoa. Tässä yhteydessä olen kuitenkin kiinnostunut vain ryhmän institutionaalisen tehtävän mukaisista keskustelunkohdista eli sellaisista katkelmista, joissa puhe liikkuu vanhemman juomisen ympärillä.

Esittelen analyysini tuloksena kolme vuorovaikutukseen orientoitumisen tapaa, joihin tukeutuen ryhmänohjaajat käsittelevät tyttöjen puhetta vanhemman juomisen sävyttämistä

arjestaan. Nämä *asiantuntijaorientaatioksi, käytännölliseksi orientaatioksi ja voimaantumisorientaatioksi* nimeämäni keskusteluun suuntautumisen tavat määrittävät esimerkiksi sitä, millaisiin positiioihin ohjaajat kulloinkin sijoittavat niin itsensä kuin ryhmän vuorovaikutukseen osallistuvat työtökkin (vrt. Peräkylä 1990). Kuvaan seuraavaksi tunnistamieni orientaatioiden keskeisiä piirteitä ja paikkaa ryhmässä käydyissä keskusteluissa. Artikkelin lopuksi pohdin ohjaajien puheesta löytämieni säännönmukaisuuksien merkitystä käytännön auttamistyön kannalta – mitä asioita vanhempien päihdeidenkäytöstä kärsiville nuorille suunnattuja palveluita kehitettäessä tulisi tutkimukseni perusteella jatkossa huomioida?

Ongelmien kartoittamista asiantuntijaorientaatiolla

Kun vanhemman juomisen aiheuttamat ongelmat tai huolet tulevat tyttöjen kertomuksissa esiin ensimmäistä kertaa, ohjaajat orientoituvat tilanteeseen ammattilaisen tai asiantuntijan positiosta käsin (vrt. Ehrling 2009). Seuraavassa keskustelunkatkelmassa Marika⁵ kuvaa päiväkirjaviestiketjuna aluksi elämäntilannettaan ja sen kehittymistä varhaislapsuudesta nykyhetken tultaessa. Hän kuvaa äidin juomisen lisääntymistä ja omia tunteitaan tilanteen kehittyessä:

Marika: (...) Ekaluokalla yhä useammin ja useammin nukuin siskoni huoneessa varasängyllä, pelkäsin äidin juomista ja koko kotia... Tuntuu ettei missään ole kotini Koulussa näytin aina pirteältä ja iloiselta mutta asiat oli toisin kotona. (...). Kotona mökötin kun äitin joi siskollakaan ei ollut aikaa leikkiä (...) Juurikaan äidin luona ei mitään 'käsi-rysyjä' joutunut kestään mutta äidin juominen oli senkin edestä satuttavaa... (...)

Ohjaaja ei tartu vastauksessaan niinkään Marikan tunteisiin ja kokemuksiin, vaikka

ilmaiseekin alkuun lyhyesti empaattisuutta tämän vaikeille elämäkokemuksille. Sen sijaan hän nostaa äidin juomisen jatkokeskustelun aiheeksi esittämällä tarkentavia kysymyksiä nykytilanteesta:

Ohjaaja: (...) Nuoresta iästasi huolimatta huomaa, että olet kokenut jo monelaista elämässäsi. (...) Millä tavoin äitisi käyttää alkoholia nykyään? Kuinka usein hän juo?

Asiantuntijapuheelle on ominaista se, että puheenvuorot ovat luonteeltaan faktatietoa etsiviä tai tietoa jakavia, eivätkä ne edellytä keskustelijoiden omien mielipiteiden esiintuomista (mt.). Aineistossani ohjaajien asiantuntijaposition asettuminen ilmenee esimerkiksi kysymyksinä, joilla tarkennetaan vanhemman juomia alkoholimääriä tai juomisen tiheyttä ("Kuinka usein hän juo?"). Asiantuntijaorientaatioissa ohjaajien puhe suuntautuukin *tilanteen hahmottamiseen*. Myös seuraava keskustelunkatkelma havainnollistaa tätä asiaa:

Elisa: Kaikki alkoi pitkän aikaa sitten, luultavasti jo silloin, kun minua ei ollut vielä edes olemassa. Asiaa aloin hahmoittamaan vasta kolme vuotta sitten, kun isä alkoi antamaan katteettomia lupauksia, eikä hän ikinä tehnyt kanssani mitään. Joskus harvoin pelasimme kaikki yhdessä tammea ja myllyä, minä, isä ja oluttölkki. (...) Uusi vuosi meni aivan pillalle hänen takiaan. Hän oli vetänyt 80% puoli pulloa ja oli ihan sekaisin koko uuden vuoden. Kuitenkin hänen sanansa satuttivat: 'Susta ei tuu kuin kolmen lapsen yksinhuoltaja siivooja isona'. (...)

Oman päiväkirjaviestiketjuna aluksi Elisa kuvailee isän pitkään jatkunutta juomista siirtyen sitten yksittäisen juomiskerran aiheuttaman mielipahan purkamiseen. Aivan kuten edellä Marikan päiväkirjasta poimitun aineistoesimerkin kohdalla, myös tässä katkelmassa ohjaaja sivuuttaa tytön kokemuksen huolen lyhyellä empatian ilmauksella. Jatkokeskustelun aiheeksi hän nostaa tytön

kokemusten sijaan isän juomatavan ja sen tarkemman määrittelyn:

Ohjaaja: Hieno juttu, että päätit alkaa pitämään päiväkirjaa! On tosi kurjaa, että isäsi puhuu noin rumasti ollessaan humalassa (...). Onko isäsi juomisen muuten ihan päivittäistä? Käykö hän töissä?

Esittäessään täsmentäviä kysymyksiä isän juomisen tiheydestä ja työssä käymisestä ohjaaja tuottaa itsensä päihdealan asiantuntijana, jonka käsitys alkoholinkäytön ongelmallisuudesta ammentaa alan ammattilaisten käyttämästä diagnostiikasta. Muiden muassa lääkärikirja Duodecimin mukaan alkoholiriippuvuudelle on ominaista alkoholin jatkuva, usein toistuva käyttö siitä aiheutuvista sosiaalisista tai terveydellisistä haitoista huolimatta. Alkoholista tai jostakin muusta päihdyttävästä aineesta riippuvainen henkilö ei Duodecimin määritelmän mukaan esimerkiksi kykene hoitamaan työtään vastuullisesti. (Huttunen 2009.) Kohdistaessaan kiinnostuksensa tällaisiin vanhemman alkoholinkäyttötapa objektiivisesti määrittäviin tekijöihin ohjaaja tulee samalla käsitteellistäneeksi alkoholiongelman ulkoapäin mitattavissa olevaksi, suhteellisen selvärajaiseksi ilmiöksi. Sen sijaan lapsen kokemukselle vanhemman alkoholinkäytön ongelmallisuudesta ei jää tässä orientaatioissa juurikaan tilaa (vrt. Itäpuisto 2005).

Aineistossani ohjaajat orientoituvat keskusteluun asiantuntijan positioista kahdenlaisissa tilanteissa. Keskustelun esimetreillä, vanhemman juomisen aiheuttamien huolien tullessa ensimmäisiä kertoja puheeksi, ohjaajat tukeutuvat asiantuntijaorientaatioon etsien ja jakaen faktatietoa ongelmallisesta juomisesta (vrt. Ehrling 2009). Toisaalta ohjaajat suuntautuvat keskusteluun asiantuntijan asemasta myös silloin, kun vanhemman juominen siihen liittyvine huolineen on ollut jonkin aikaa syrjässä, mutta palaa tauon jälkeen keskusteluun takaisin. Keskustelu on voinut välillä

liikkua pidempiä aikoja muissa tytön mieltä askarruttavissa asioissa – vaikkapa koulun vaihdossa tai seurustelussa – eikä vanhemman juomista ole siksi käsitelty. Myös vanhemman raitis kausi saattaa selittää sen, ettei juominen siihen liittyvine huolineen ole hetkeen akuuttisesti keskustelussa esillä. Raittiutta seuraavan repsahduksen jälkeen asia nousee kuitenkin jälleen uudestaan esiin, kuten seuraavassa aineisto-otteessa:

Marika: Tyhjä olo.. 'Kaikki kääntynyt selälleen..' Äiti joi viikonloppuna [jonkin aikaa kestäneen raittiuden jälkeen – MR] Sinä iltana ko äiti joi niin tuntu tyhjältä.. (...) Tuntuu vain että on semmoinen tyhjä olo.. 'Ei osaa ajatella mitään eikä jaksaa mihinkään keskittyä..'

Ohjaaja: Kurja kuulla, että äiti joi taas. Alkoholismisahan on juuri se juttu, että joskus raittiina pysytään pitkään ja sitten taas repsahdetaan juomaan. Se taas tuntuu ikävältä läheisistä ja aiheuttaa epävarmuutta, tuo tyhjä olo on hyvin tyypillinen fiilis mikä herää.

Asiantuntijaorientaatioon nojaavassa vastausvuorossaan ohjaaja jakaa tietoa alkoholismista ja sen tyypillisistä piirteistä osoittaen näin oman faktoihin perustuvan tietämyksensä puheena olevasta asiasta. Ohjaaja objektivoi tytön tilannekuvauksen selittämällä äidin toimintaa ”alkoholismia” luonnehtivien ”oireiden” kautta (”alkoholismisahan on juuri se juttu, että joskus raittiina pysytään pitkään ja sitten taas repsahdetaan juomaan”). Tytölle ohjaaja puolestaan tarjoaa ”alkoholistin läheisen” positiota yleistäessään tämän kokemat tunteet läheisille ”hyvin tyypillisiksi”.

Vuorovaikutuksen jatkumisen ja luottamuksen rakentumisen kannalta merkityksellistä on, miten tytöt tulkitsevat ohjaajien vahvan asiantuntemuksen esiintuomisen – kokevatko he tilanteensa objektivoinnin omien henkilökohtaisten tunteidensa mitätöintinä vai auttaako ohjaajien tarjoama tieto paremmin suhteuttamaan omaa tilannetta muiden alkoholia runsaasti käyttävien läheisten

tilanteeseen (ks. Burk & Sher 1990; Mönkönen 2001; Black 2004; Gance-Cleveland 2004; Ehrling 2009). Koska tässä yhteydessä analyysin keskiössä on ohjaajien toiminta verkon suljetussa tukiryhmässä, tämä sinänsä kiinnostava ja tärkeä kysymys jää kuitenkin jatkotutkimuksen selvitettäväksi.

Ratkaisujen etsimistä käytännöllisellä orientaatiolla

Aineistosta tunnistamassani *käytännöllisessä orientaatiossa* ohjaajien vuorovaikutukseen osallistuminen suuntautuu vanhemman juomisen aiheuttamien moninaisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseen. Tämän orientaation käyttö myötäilee asiantuntijaorientaatiota, johon tukeutuen ohjaajat ovat vuorovaikutussuhteen alkaessa pyrkinet hahmottamaan tyttöjen perhetilanteita. Vasta tämän ”yleisen tilannekartoituksen” jälkeen yksittäisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseen suuntautuvan käytännöllisen orientaation käyttöönotto tulee mahdolliseksi.

Tyttöjen keskustelussa esiin tuomat vanhemman juomisen aiheuttamat ongelmat ja huolet vaihtelevat uupumuksen ja vihan tunteista esimerkiksi pohdintoihin perheen asumisjärjestelyistä. Valotan seuraavien aineistoesimerkkien avulla sitä, miten nämä tyttöjen kuvaamat, keskenään hyvinkin erilaiset ongelmatilanteet kutsuvat ohjaajia käytännölliseen orientaatioon:

Elisa: Mun pää tuntuu halkeavan. Mä en haluaisi miettiä enään yhtään mitään... Musiikki ei auta. Tekisi mieli juosta mahdollisimman kauas kaikesta, eikä ikinä enään palata. Mä en taida jaksaa enään.

Edellä siteeratussa päiväkirjamerkinnässään Elisa kuvaa voimattomuuttaan isän pitkään jatkuneen juomisen edessä. Vastausviestissä ohjaaja pyytää Elisaa ensin lyhyesti kertomaan kotona mahdollisesti tapahtuneista uusimista käänteistä, mutta kiinnittää sen jälkeen keskustelun konkreettisiin keinoihin, joiden avulla ahdistavaa tilannetta voisi helpottaa:

Ohjaaja: (...) Onko jotain [erityistä – MR] sattunut? P.S. Kirjoitit juoksemisesta mahdollisimman kauas kaikesta... miten olisi oikein piitkä ja raivokas lenkki musiikin kanssa? en yhtään yritä vähätellä filiksiäsi, mutta joskus konkreettinen liikkeellelähtö auttaa enemmän kuin uskoisikaan. Tsemppiä!

On huomionarvoista, ettei ohjaaja juoksu-lenkkiä ratkaisuksi tarjotessaan asetu kyseenalaistamatonta tietoa jakavaksi asiantuntijaksi, vaan paremminkin kutsuu tyttöä keskusteluun toimivista ongelmanratkaisumalleista ("miten olisi..."). Ohjaaja myös pehmentää ehdotustaan esittäessään sen jälkikirjoituksen muodossa ("P.S.") ikään kuin ohimennen, yhtenä mieleen juolahtaneena mahdollisuutena ("joskus konkreettinen liikkeellelähtö auttaa"). Käytännöllistä orientaatiota luonnehtiikin ohjaajan asemoituminen *tasavertaiseksi keskustelukumppaniksi*, joka asiantuntijuuteen pohjautuvan faktatiedon jakamisen sijaan tuo yhteiseen keskusteluun mahdollisia toimintatapoja ongelmallisen tilanteen selvittämiseksi. Ohjaajat eivät näe tyttöjä tässä orientaatiossa passiivisesti ammattilaisen antamia neuvoja vastaanottavina "autettavina", vaan heille tarjotaan omiin asioihinsa osallistumaan kykenevän subjektin asemaa (vrt. Lindfors 2005):

Kaisa: Olen usein äidilleni vihainen. Varsinkin äidin ollessa hyvin juovuksissa, olen välillä raivon vallassa. Usein tämmöisissä tilanteissa lähdän koiran kanssa juoksemaan. Muutaman kerran olen "räjähtänyt" kotona, eli huutanut ja räjähtänyt. (...)

Myös Kaisa tuo keskusteluun vanhemman juomisen herättämät vaikeat tunteet kertoessaan äitiä kohtaan ajoittain tuntemastaan vihasta. Hän kertoo lisäksi käyttämistään selviytymiskeinoista, joiden avulla yrittää estää näiden tilanteiden kärjistymisen räjähdyspisteeseen ("usein tämmöisissä tilanteissa lähdän koiran kanssa juoksemaan"). Vastausvuorossaan ohjaaja osoittaa kohtelevansa Kaisaa tasavertaisena keskustelukumppanina myötäillessään alkuun tämän kuvaaman selviytymisstrategian käyttöä ("lenkille lähteminen voi joskus helpottaa oloa"):

Ohjaaja: Koiran kanssa lenkille lähteminen voi joskus helpottaa oloa (...) Tuntuuko sinusta, että ulkoilusta koiran kanssa on apua tässä tilanteessa?

Käytännöllisen orientaation logiikan mukaisesti ohjaaja kuitenkin suuntaa jatkokeskustelun vaihtoehtoisten, kenties toimivampien ratkaisumallien nimeämiseen. Ohjaaja tekee tämän siirron hienovaraisesti, tytölle vuorovaikutuksessa tilaa antaen. Tilan antaminen ilmenee esimerkiksi siinä, miten ohjaaja huolellisesti välttää väheksymästä tytön itsensä esiin tuoman selviytymiskeinon tehokkuutta (ks. tilan antamisesta ja tukahduttamisesta verkossa Laukkanen & Vaattovaara 2009).

Viimeisessä käytännöllistä orientaatiota havainnollistamaan poimimassani aineisto-otteesta Marika kuvaa hyvin konkreettista ongelmatilannetta, johon hänen tulee löytää lähiaikoina ratkaisu. Marikan pitää kertoa perheen asioita hoitaville sosiaaliviranomaisille, kumman vanhemman luona hän haluaa jatkossa asua. Huoli äidistä tekee valinnan vaikeaksi: Marika toivoisi voivansa olla lähellä äitiä huolehtiakseen tästä, vaikka toisaalta äidin juomisen katselu satuttaakin:

Marika: Mie en oikeastaan tiä olisko parempi asua äitin vai isän tykönä koska toisaalta haluaisin olla sen verran lähellä äitiä että jos sille jotakin sattuu niin sitten joku ainakin olis sielä ja vois auttaa mutta toisaalta haluaisin olla kaukana sen juomisesta..

Ohjaaja: On varmasti vaikea päättää asuako isän vai äidin luona, molemmissa on omat hyvät ja hankalat puolensa. Tärkeintä olisi kuitenkin, että sinulla olisi mahdollisimman hyvä ja turvallinen olo! (...)

Yhdenmukaisesti edellä esitettyjen aineistokatkelmien kanssa ohjaaja ei ota tässäkin lainauksessa kantaa varsinaiseen kysymykseen siitä, kumman vanhemman luona tytön olisi ehkä parempi asua. Sen sijaan hän tuottaa tytön itsenäiseen päätöksentekoon kykenevänä toimijana kannustaessaan tätä kuuntelemaan omia tunteitaan asiaa ratkaistessaan (”tärkeintä olisi kuitenkin, että sinulla olisi mahdollisimman hyvä ja turvallinen olo”).

Siinä missä ohjaajat asiantuntijaorientaatioissa suuntautuvat tyttöjen vaikeiden elämäntilanteiden kartoittamiseen, käytännöllinen orientaatio kiinnittyy näistä elämäntilanteista kumpuavien yksittäisten ongelmien selvittämiseen. Tasavertaisesti tyttöjen kanssa keskustellen ohjaajat pyrkivät etsimään tapoja ratkaista eteen tulevia hankalia tilanteita. Sen sijaan tyttöjen rohkaiseminen koko kompleksisen elämäntilanteensa muuttamiseen edellyttää ohjaajien siirtymistä aineistosta viimeiseksi tunnistamani voimaantumisorientaation keinovalikoiman käyttämiseen.

Muutokseen rohkaisemista voimaantumisorientaatiolla

Keskustelun edetessä ohjaajat keskittyvät vastausvuoroissaan enenevässä määrin rohkaisemaan tyttöjä muutokseen. Tässä orientaatioissa ohjaajat tuovat esiin tyttöjen mahdollisuudet vaikuttaa omalla toiminnallaan perheensä tilanteeseen. Samoin kuin käytännöllisessä orientaatioissa myös tässä keskusteluun suun-

tautumistavassa ohjaajat asettavatkin tytöt passiivisen avun vastaanottajan asemasta aktiivisen, päämäärätietoisien toimijan positioon (vrt. Lindfors 2005; Räsänen 2006). Ohjaajat pyrkivät vahvistamaan tyttöjen toimijuutta etsimällä näiden kanssa yhdessä keskustellen mahdollisia keinoja vaikean kotitilanteen muuttamiseksi. Erityisesti omien kipeiden tunteiden tiedostamisesta ja niiden jakamisesta rakentuu keskustelussa muutoksen mahdollistava voimavara (vrt. Hänninen 1999; Gance-Cleveland 2004; Koski-Jännes & Hänninen 2004). Ohjaajat kannustavat tyttöjä jakamaan tilanteensa erityisesti luotettavien aikuisten, kuten sukulaisten tai opettajien kanssa:

Marika: (...) Koulussa se koe harmittaa aivan hitosti.. Varmaan tulee toikkariin 6.. Aijon nostaa keväällä Hissan 8, enkä usko että se [opettaja – MR] antaa uusia koetta.. [opettaja – MR] ei tiä tietääkseni tästä minun kotitilanteesta, ja toivon vain että keväällä saan nostettua sen [historian numeron – MR] 8. Mie en jaksa ja piste. Mie en tiä mitä mie en jaksa mutta mie haluan vain nukkua, vain nukkua (...)

Ohjaaja: Vaikka ope ei tiedäkään sun tilanteestasi, voisiko hänelle siitä kertoa? Ehkä hän sitten ymmärtäisi, ettei sä muuten vaan ole laiskotellut koulun kanssa vaan että olet todella väsynyt ja ahdistunut ja jännittynyt eikä aikaa ja energiaa jää koulunkäynnille.

Edellä lainatussa katkelmassa Marika huolehtii huonosti menneestä kokeesta ja tuo samalla esiin omien voimiensa ehtymisen. Jatkuva huoli äidistä on verottanut Marikan viimeaikaista keskittymistä koulutyöhön, mutta hän ei silti usko opettajan olevan tietoinen taustalla vaikuttavasta kotitilanteesta. Ohjaaja ehdottaa hienovaraisesti asiasta kertomista opettajalle vedoten siihen, että äidin juomisesta kuultuaan opettaja ymmärtäisi Marikan heikon koulumenestyksen todellisen syyn.

Kuten aiemmissa tutkimuksissa on havaittu (esim. Holmila & Ilva 2010; Lepistö 2010), kipeitä asioita kotonaan kokeneiden nuorten on kuitenkin usein hyvin vaikea kertoa tilanteestaan kenellekään ulkopuoliselle, edes

hyville ystäville saati ammattiauttajille. Tämä käy ilmi myös edellä siteeratun keskustelun jatkuessa – ohjaajan ehdotus kotitilanteen esiin ottamisesta opettajan kanssa ei saa tytöltä välitöntä kannatusta:

Marika: (...) Tuosta [opettajalle – MR] puhumisesta en ole varma, voishan sitä miettiä, toivon vaan että saisin uusia sen kokeen..

Ohjaaja: (...) Sulla tietty on kamala huoli tuosta todistuksesta ja arvosanoista, mikä on tosi ymmärrettävää kun olet niin tunnollinen ja ahkera. Haluaisin kuitenkin sanoa lohdutukseksi, että sä ehdit saada monen monta loistotoikkaria [todistusta – MR] sitten kun nämä pahat huolet helpottavat. Pääset elämässä kuitenkin tosi pitkälle vaikka yksi tai kaksi lukukautta ajatukset joutuisivat muualle – olet niin loistotyttö!

Tulkintani mukaan ohjaaja tunnistaa omassa puheenvuorossaan aiheen arkaluontoisuuden siirtäessään keskustelun opettajalle kertomisesta tytön valoisampaan tulevaisuuteen: ”ehdit saada monen monta loistotoikkaria sitten kun nämä pahat huolet helpottavat”. Keskustelun suuntaa vaihtaessaan ohjaaja antaa tytölle tilaa – ulkopuolisen avun hakemiseen ”painostamisen” jatkaminen voisi tässä kohden tukahduttaa tytön ja estää ohjaajan ja ohjattavan välisen luottamussuhteen syventymisen (vrt. Laukkanen & Vaattovaara 2009). Ohjaaja tuo ulkopuolisen avun hakemisen uudestaan keskusteluun vasta myöhemmin, vuorovaikutuksen jatkuessa:

Ohjaaja: Olisiko ketään kelle voisit puhua asiasta [keskustelussa aiemmin esiin tulleesta äidin uudelleen alkaneesta juomisesta – MR]?

Marika: Ajattelin kysäistä veljeltäni että mitä se tekis ja miettiä mitä sitten teen.. Nyt se [äiti – MR] ei ainakaan ole päivällä juonu mutta viime illalla joi.. Voisin mie ehkä puhua Tädilleni sekä Veljelleni mutta en tiä uskallanko.. (...) taidan ’puhua’ tädilleni varmaan s-postin kautta ja veljelleni ’puhua’ mesessä.. [pikaviestipalvelu Messenger – MR] Suoraan en vain uskalla puhua.. Veljeni vaimolle voin kans ehkä jonkin ajan päästä puhua.

Marika nimeää viestissään useita perhepiiriin kuuluvia ihmisiä, joilta avun pyytäminen tuntuu ainakin periaatteessa mahdolliselta. Tutkimusten mukaan tällaisten ihmissuhteiden olemassaolo voikin olla ratkaisevan tärkeää nuoren selviytymisen kannalta (esim. Itäpuisto 2005; Lepistö 2010). Marikan puheenvuorosta käy kuitenkin ilmi, ettei avunpyytäminen näiltäkään ihmisiltä ole helppoa. Esimerkiksi tytön muussa yhteydessä läheiseksi luonnehtimalle aikuiselle veljellekin puhuminen näyttää vaativan kypsyttelyä ja harkintaa.

Kun vanhemman juomisen herättämistä tunteista puhuminen edes läheisille tuntuu vaikealta, on selvää, että tyttöjen voimaantumisen ulkopuolisen ammattiavun hakemiseen voi olla hyvinkin pitkä prosessi. Tässä analysoidun verkkoryhmän kaltainen pitkäjänteinen interventio voi kuitenkin parhaimmillaan tukea tyttöjä tarvittavan rohkeuden keräämiseen. Esimerkiksi seuraavat poiminnat 14-vuotiaan Elisan päiväkirjasta kuvaavat sitä, miten verkon ulkopuolisen ammattiauttajan luo uskaltautumista voi olla tarpeen työstää yhdessä ryhmänohjaajien kanssa usean kauden ajan:

Elisa (9.9.2008): Saatiin tietää että torstaisin on meillä sosiaalityöntekijä paikalla koulussa. Ajattelin käydä hänen kanssaan juttelemassa.

Elisa (12.10.2008): Oli ihan hirmu lähellä, että olisin käynyt sen sossun [luona. Mutta jotenkin tuntui, et se kynnyks on ihan liian korkea. Hrr, pelottavaa. Ja sitä jäin vain miettimään, et jos joku tuttu näkee mun käyvän, ja kuuluttaa siitä koko koululle. Oisin vähintään kuollut sen jälkeen.

Ohjaaja (6.11.2008): Mikä tilanne on koulun sosiaalityöntekijän kanssa? Onnistuisiko hänen luokseen meno vai olisiko soittaminen helpompaa? Mikä olisi susta hyvä tapa liikkeelle asiassa?

Vaikka verkossa toimivat ammattilaiset eivät voi mitenkään vaikuttaa esimerkiksi vanhemman juomiskäyttäytymiseen, mahdollisuus omien tunteiden reflektointiin yhdessä asiaan paneutuvan aikuisen ammattilaisen kanssa voi antaa tytöille haastavasta arjesta selviytymisen kannalta tärkeitä voimavaroja (vrt. Buhrfeind & Pennebaker 1989; Koski-Jännes & Hänninen 2004; Spera). Nuoren kenties ensimmäinen kuulluksi tulemisen kokemus saattaakin lopulta kantaa pitkälle eteenpäin avun hakemisen ja selviytymisen tiellä (vrt. Känkänen 2006).

Verkossa toimivien tuki-interventioiden mahdollisuudet

Lopuksi pohdin analysoimani ryhmän ohjaajien omaksumien vuorovaikutuskäytäntöjen merkitystä haastavissa elämäntilanteissa olevien nuorten auttamisen näkökulmasta. Tulevaisuuden palvelujen kehittämisen kannalta on tärkeää arvioida kriittisestikin tässä tutkitun ryhmän kaltaisten olemassa olevien tuki-interventioiden vahvuuksia ja mahdollisia kompastuskiviä.

Analysini tuo ensinnäkin esiin sen, miten ryhmänohjaajat orientoituvat tyttöjen kertomuksiin aluksi tilannetta kartoittaen, asiantuntijan positiosta ammatillisia kysymyksiä esittäen ja faktatietoa jakaen. Vaikka ohjaajien on luonnollisesti tärkeää vuorovaikutussuhteen alussa hahmottaa tytön kotitilanne ja tarjota tälle hyödyllistä tietoa, asiantuntija-orientaatioon voi liittyä myös ”paremmin tietämisen” ansa. Asioista paremmin tietävää, korostunutta asiantuntijuutta pidetään yhtenä terapiatyötä tekevien suurimmista sudenkuopista – mikäli ammattilainen antaa ymmärtää omaavansa ylivertaista tietoa puheena olevasta ongelmasta, voi luottamussuhteen rakentami-

nen autettavan kanssa vaikeutua (Miller & Rollnick 1991; ks. myös Ehrling 2009).

Ammattilaisten on ehkä erityisen tärkeää tunnistaa paremmin tietäjän asemaan asettumisen riskit silloin kun työtä tehdään kipeitä asioita kokeneiden nuorten kanssa. Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että ongelmallisissa kotioiloissa elävät nuoret kokevat ammattilaisten apuun luottamisen usein hyvin vaikeana. Nuorilla voi myös olla valmiiksi negatiivinen ennakoasenne esimerkiksi sosiaalityöntekijöitä kohtaan. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen käy entistä hankalammaksi, mikäli nuoret tuntevat aikuisten suhtautuvan tilanteeseen ylimielisen tuntuisesti tai nuoren kokemuksia vähätellen. (Ks. Nyqvist 2007; Holmila & Ilva 2010; Lepistö 2010.)

Haavoittavissa ja vaikeissa olosuhteissa varttuneille lapsille ja nuorille kuulluksi ja nähdyksi tuleminen olisi kuitenkin erityisen tärkeää, jotta he pääsisivät kosketuksiin tunteidensa kanssa. Vaikka omaa elämäntilannettaan ei pystyisikään muuttamaan haluamallaan tavalla, lapsella säilyy kuulluksi tulemisen kautta tunne siitä, että hän pystyy tunnistamaan omaan elämäänsä liittyvät tarpeet ja toiveet. (Känkänen 2006.) Nuoren aidon kuulluksi tulemisen esteeksi voivat muodostua esimerkiksi etukäteen tehdyt tai ulkoapäin tulevat luokittelut, jotka määrittävät kohtaamisia ammattilaisten kanssa (ks. Ervasti & Tulensuo 2006). Erilaiset ennako-oletukset suuntaavat monesti tapaamme orientoitua ihmisiin ja tilanteisiin, ja esimerkiksi mielenenterveysalan ammattilaisten onkin havaittu liittävän negatiivisia stereotyyppioita ”alkoholistien lapsiin” (Burk & Sher 1990). Myös tässä analysoidun ryhmän ohjaajien puheesta tunnistamaani asiantuntijaorientaatioon voikin pahimmassa tapauksessa sisältyä riski vuorovaikutustilanteen tukahduttamisesta ja nuoren yksilöllisten tarpeiden sivuuttamisesta (vrt. Laukkanen & Vaattovaara 2009). Jos ohjaaja keskittyy liiaksi ”alkoholistien lapsista” omaamaansa

ammattilliseen tietämykseen tai mahdollisesti virheellisiin ennakkokuvitelmiin, aito kohtaaminen ja luottamussuhteen rakentaminen nuoren kanssa vaarantuvat.

Keskustelun edetessä ryhmänohjaajien orientaatio muuttuu asiantuntijasta muutoksen tukijaksi. Vuorovaikutussuhteen alkaessa ohjaajat pyrkivät hahmottamaan tyttöjen perhetilanteita asiantuntijaorientaation keinovalikoimaa hyödyntäen. Vasta tilanteen hahmottamisen jälkeen siirtyminen yksittäisten ongelmien ratkaisemiseen ja koko elämäntilanteen muuttamiseen tähtääviin orientaatioihin tulee mahdolliseksi.

Erityisesti omien kokemusten kertomisesta rakentuu ohjaajien puheessa muutoksen mahdollistava voimavara. Ohjaajat rohkaisevat tyttöjä toistuvasti kertomaan huolistaan lähipiirinsä ihmisille ja myös miettivät ja nimeävät näiden elämästä ihmisiä, joiden kanssa vaikeista asioista puhuminen voisi olla mahdollista. Tyttöjen rohkaiseminen omaloitteiseen vaikeista tunteista kertomiseen onkin tärkeää, sillä vanhemman juomisen varjostamaa arkea elävien, koulutyönsä tunnollisesti hoitavien tyttöjen tuentarve voi jäädä ympäristöltä muuten huomaamatta. Tytöt eivät poikien tavoin yhtä herkästi suuntaa pahaa oloaan ulospäin, esimerkiksi koulussa opetustilanteiden häiriköintiin. Sen sijaan tytöt voivat kääntää aggressiiviset tunteet itseään vastaan, mikä saattaa näkyä esimerkiksi erilaisina psykosomaattisina oireina, syömishäiriöinä tai viiltelynä. (Honkasalo 2002; Hirvonen ym. 2004; Cacciatore 2011; ks. myös Kouluterveyskysely 2008/2009.)

Tutkimassani ryhmässä ohjaajien vuorovaikutuksen edetessä omaksuma orientaatio, jossa tyttöjä kannustetaan avoimeen omista kokemuksista kertomiseen, onkin varmasti hyvä toiminnan lähtökohta kaikille nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille. Jos esimerkiksi opettaja tai nuorisotyöntekijä pystyy luomaan nuortensa keskuuteen ilmapiirin,

jossa nämä kokevat voivansa vapaasti puhua asioistaan, myös kynnys kipeiden kokemusten esiintuomiseen madaltuu. (Ks. myös Kroll 2004; Hakkarainen 2011.)

Koska Varjomaailman tukiryhmään osallistui vain tyttöjä, on tutkimukseni perusteella mahdotonta tehdä johtopäätöksiä tyttöjen ja poikien erilaisista tuentarpeista. Jää jatkotutkimuksen tehtäväksi selvittää, miksi sen paremmin Varjomaailma kuin monet muutkaan virtuaalisesti toimivista tuki-interventioista eivät ole onnistuneet tavoittamaan poikia (esim. Mikkola 2008; Nasr & Puumalainen 2011). Voi hyvinkin olla, että arkojen asioiden työstäminen aikuisen ohjaajan kanssa kirjoittaen on pojille vierasta, ja he tarvitsisivat toisenlaisia lähestymistapoja. Esimerkiksi Väestöliiton ylläpitämään poikia auttavaan Poikien puhelimeen soittavat tyypillisesti poikaryhmät, jotka lähestyvät itselleen vaikeaa aihetta vaikkapa yhdessä huutaen ja ilveillen, vastaajan huumorintajuakin koetellen (ks. Kekkonen 2010).

On kuitenkin hyvä huomata myös se tosiseikka, ettei omien arkaluonteisten kokemusten jakaminen verkossa ole kaikille tytöillekään luonteva työskentelymuoto. Onkin kiinnostava kysymys, miten esimerkiksi tässä ryhmässä aktiiviset viisi tyttöä valikoituivat kahdentoista mukaan ilmoittautuneen joukosta. Verkossa toimivan ryhmän vuorovaikutuskäytäntöjen analysoiminen olisi jatkossa tärkeää myös vallan jakautumisen näkökulmasta – ketkä ottavat ja saavat tilaa verkon toimintaympäristöissä (vrt. Laukkanen & Vaattovaara 2009)? Näitä kysymyksiä on syytä pohtia erilaisten verkossa toimivien tuki-interventioiden jatkokehitystyön yhteydessä.

Olkoonpa tytöille ja pojille tulevaisuudessa kehitettävien virtuaalisten tukimuotojen kirjo millainen tahansa, avun etsiminen ei kuitenkaan koskaan saisi jäädä yksin nuoren harteille. Nuorten parissa työskentelevien

ammattilaisten olisikin tärkeää herkistyä tunnistamaan syystä tai toisesta huolissaan oleva nuori ja tarjota tälle apua (ks. myös Kroll 2004; Itäpuisto 2008; Hakkarainen 2011). Kuten tässä analysoitu keskustelukin omalta osaltaan tuo esiin, kipeitä asioita kokeneita nuoria kohtaavan ammattilaisen on erityisen tärkeää tunnistaa luottamussuhteen rakentamisen mahdolliset kompastuskivet. Niin virtuaalisesti kuin perinteisen palvelujärjestelmänkin puitteissa työskenneltäessä toimivan vuorovaikutussuhteen luomisen kannalta tärkeintä lienee ammattilaisen kyky tilan antamiseen ja aitoon, ennakoasenteista vapaaseen nuoren kohtaamiseen. Tällöin nuoren tilanteittaiset toiveet ja tarpeet voivat tulla kuulluiksi, ja vaikeasta elämäntilanteesta selviytyminen alkaa.

Viitteet

- 1 Väitöstutkimusta suunnitellakseni työskentelin A-klinikkasäätien Lasinen lapsuus -toiminnan projekti-koordinaattorina, mikä vaikutti merkittävästi sekä tutkimuskysymyksiini muotoutumiseen että käyttämiäni aineistojen valintaan. En kuitenkaan itse osallistunut esimerkiksi tutkimani ryhmän keskusteluihin tai niiden ohjaamiseen, vaan tutkijana ainoastaan poimin verkkosivustolta analysoitavakseni valitun ajanjakson aikana lähetetyt viestit. Olen käsitellyt aineistonhankintaan liittyviä yleisiä eettisiä kysymyksiä toisaalla (Roine 2010).
- 2 Keskustelun volyymiä kuvaa se, että tässä analysoiduissa viidessä päiväkirjaviestiketjussa lähetettiin tarkasteltavan ajanjakson kuluessa yhteensä 499 viestiä, tekstitiedostoksi purettuna 1,5 rivivälillä 407 liuskaa.
- 3 Ryhmäläisten kesken syntyy enemmän vuorovaikutusta esimerkiksi elokuvia, musiikkia ja muita nuorten arkipäivään kuuluvia ”tavallisia” asioita käsittelevissä viestiketjuissa.
- 4 Aluksi vain kesän 2008 ajan kokoontuvaksi suunniteltua verkkoryhmää markkinoitiin A-klinikkasäätien Päihdelinkki-verkkopalvelussa ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten netissä seuraavalla viestillä: ”Oletko huolestunut läheisesi päihteiden käytöstä? Tervetuloa Lasinen lapsuus -kesäryhmään! Alle 18-vuotiaille osoitettu suljettu ryhmä kokoontuu 2.6.-29.8.2008 välisenä aikana. Ryhmä tarjoaa luotettavan aikuisen apua sekä mahdollisuuden jakaa ajatuksia muiden samassa tilanteessa olevien lasten ja nuorten kanssa. Ryhmän ohjaajina toimivat [ohjaajan ammatti ja nimi - MR] ja [ohjaajan ammatti ja nimi - MR]. Keskustelut ovat luottamuksellisia. Jos haluat mukaan, ilmoittaudu lasinenlapsuus@a-klinikka.fi”.
- 5 Kaikki nimet on muutettu.
- 6 Lainaukset ovat alkuperäisessä muodossa, kirjoitus- ja kielioppivirheet ovat kirjoittajien.

Lähteet

- A-klinikkasäätien vuosikertomus 2010. [Http://www.a-klinikka.fi/sites/default/files/quickuploads/file/vuosikert10.pdf](http://www.a-klinikka.fi/sites/default/files/quickuploads/file/vuosikert10.pdf). (Viitattu 16.10.2011.)
- Andersson, Gerhard & Bergström, Jan & Holländare Fredrik & Carbring, Per & Kaldo, Viktor (2005): Internet-Based Self-Help for Depression: Randomised Controlled Trial. *The British Journal of Psychiatry* 187, 456-461.
- Barak, Azy & Dolev-Cohen, Michael (2006) :Does Activity Lin Online Support Groups for Distressed Adolescents Determine Emotional Relief. *Counselling and Psychotherapy Research*, 6:3, 186-190.
- Black, Claudia (2004): COA Support Groups. National Association for Children of Alcoholics. [Http://www.nacoa.net/coasupp.htm](http://www.nacoa.net/coasupp.htm). (Viitattu 16.10.2011.)
- Burk, Jeffrey & Sher, Kenneth (1990): Labeling the Child of an Alcoholic: Negative Stereotyping by Mental Health Professionals and Peers. *Journal of Studies on Alcohol*, 51:2, 156-163.
- Cacciatore, Raisa (2011): Tytöt tarvitsevat aikaa, syyliä ja hyväksyviä katseita. YLE TV2, Akuutti 15.2.2011.
- Cuijpers, Pim (2005): Prevention Programmes for Children of Problem Drinkers: A Review. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 12:6, 465-475.
- Ehrling, Leena (2009): Yhteisen ymmärryksen rakentumisen päihdehuollon ensitapaamisissa. Teoksessa Tuukka Tammi & Mauri Aalto & Anja Koski-Jännes (toim.) *Irti päihdeongelmista*. Helsinki, Edita, 145-170.
- Ervast, Sari-Anne & Tulensalo, Hanna (2006): Sosiaalityötä lapsen kanssa. Helsinki: Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 8.
- Eskonen, Inkeri (2005): Kertomistila lasten väkivaltakokemuksille. *Psykologia* 40:2, 145-155.
- Forrester, Donald & Copello, Alex & Waissbein, Clark & Subhash Pokhrel (2008): Evaluation of an Intensive Family Preservation Service for Families Affected by Parental Substance Misuse. *Child Abuse Review* 17: 410-426.
- Gance-Cleveland, Bonnie (2004): Qualitative Evaluation of a School-Based Support Group for Adolescents With an Addicted Parent. *Nursing Research* 53:6, 379-386.

- Gray, Nicola & Klein, Jonathan & Noyce, Peter & Sesselberg, Tracy & Cantrill, Judith (2005): Health Information-Seeking Behaviour in Adolescence: the Place of the Internet. *Social Science & Medicine* 60:7, 1467–1478.
- Hakkarainen, Tyyne (2011): Lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten näkemyksiä vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivien lasten auttamisesta. A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus -toiminnan selvitys. [http://www.apua.info/File/702cb4ca-c216-4112-9b13-5e482fb7079a/Microsoft%20Word%20-%20Tyyne%20Hakkarainen%20-%20Lasten%20kanssa%20ty%C3%B6skentelevien%20ammattilaisten%20n%C3%A4kemyksi%C3%A4%20vanhempien%20p%C3%A4ihteidenk%C3%A4yt%C3%B6st%C3%A4. \(Viitattu 6.8.2011.\)](http://www.apua.info/File/702cb4ca-c216-4112-9b13-5e482fb7079a/Microsoft%20Word%20-%20Tyyne%20Hakkarainen%20-%20Lasten%20kanssa%20ty%C3%B6skentelevien%20ammattilaisten%20n%C3%A4kemyksi%C3%A4%20vanhempien%20p%C3%A4ihteidenk%C3%A4yt%C3%B6st%C3%A4. (Viitattu 6.8.2011.))
- Hanley, Terry (2006): Developing Youth-Friendly Online Counselling Services in the United Kingdom: A Small Scale Investigation into the Views of Practitioners. *Counselling and Psychotherapy Research*, 6:3, 182–185.
- Hirvonen, Reetta & Kontunen, Kaisa & Amnell, Gustav & Laukkanen, Eila (2004): Itseään viiltelevä nuori. Katsaus. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim*, 120(8):944–50.
- Holmila, Marja & Bardy, Marjatta & Petra Kouvonen (2008): Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 73:4, 421–432.
- Holmila, Marja & Ilva, Minna (2010): Näkymätön uuri vai pätevä toimija? Teoksessa Mira Roine & Minna Ilva & Minna ja Janne Takala (toim.) Lapsuus päihteiden varjossa. Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 57. Helsinki: A-klinikkasäätiö, 47–59.
- Honkasalo, Laura (2002): Tyttöjen kiltteys. *Naistutkimus* 15:2, 44–45.
- Huttunen, Matti (2009): Alkoholin ja huumeiden väärinkäyttö. *Lääkärikirja Duodecim* 29.12.2009. [http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_osio=&p_teos=dlk&p_artikkeli=dlk00194. \(Viitattu 1.10.2011.\)](http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_osio=&p_teos=dlk&p_artikkeli=dlk00194. (Viitattu 1.10.2011.))
- Hänninen, Vilma (1999): Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampere University Press.
- Itäpuisto, Maritta (2005): Kokemuksia alkoholiongelmaisen vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta. *Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet* 124.
- Itäpuisto, Maritta (2006): Alkoholitutkimuksen unohdetut. *Yhteiskuntapolitiikka* 71:3, 282–287.
- Itäpuisto, Maritta (2008): Pullon pohjimmaisest. Lapsi, perhe ja alkoholi. Helsinki: Kirjapaja.
- Johnson, Kevin B. & Russell, Ravert D. & Everton, Andrea (2001): Hopkins Teen Central: Assessment of an Internet-Based Support System for Children With Cystic Fibrosis. *Pediatrics* 107:2, 24–26.
- Juhila, Kirsi (2000): Organisaation sanelemaa toimintaa vai syvällistä vuorovaikutusta? Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 190–219.
- Juhila, Kirsi (2004): Sosiaalityön vuorovaikutuksen tutkimus. *Historiaa ja nykysuuntauksia*. *Janus* 12:2, 155–183.
- Kangas, Sonja & Anniina Lundvall & Sara Sintonen (2008): Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa. Liikenne- ja viestintäministeriö 2008, Lasten ja nuorten mediaforumi. [http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=22170&name=DLFE-4803.pdf&title=Lasten. \(Viitattu 23.9.2011.\)](http://www.lvm.fi/c/document_library/get_file?folderId=22170&name=DLFE-4803.pdf&title=Lasten. (Viitattu 23.9.2011.))
- Kekkonen, Joonas (2010): Poikien Puhelin: tietoa nuorille miehille ja nuorista miehistä. *Nuorisotutkimus* 28:1, 76–82.
- King, Robert & Bambling, Matthew & Lloyd, Chris & Gomurra, Rio & Smith, Stacy & Reid, Wendy & Wegner, Karly (2006): Online Counselling: The Motives and Experiences of Young People Who Choose the Internet Instead of Face to Face or Telephone Counselling. *Counselling and Psychotherapy Research*, 6:3, 169–174.
- Koski-Jännes, Anja & Hänninen, Vilma (2004, toim.): Läheisen on päihdeongelmainen. Helsinki: Kirjapaja.
- Kroll, Brynna (2004): Living with an Elephant: Growing Up with Parental Substance Misuse. *Child and Family Social Work* 9, 129–140.
- Kouluterveyskysely 2008/2009. Tulostaulukot. [http://www.thl.fi/kouluterveyskysely. \(Viitattu 31.7.2011.\)](http://www.thl.fi/kouluterveyskysely. (Viitattu 31.7.2011.))
- Känkänen, Päivi (2006): Taidelähtöiset työmenetelmät lastensuojelussa. Teoksessa Hannele Forsberg & Aino Ritala-Koskinen & Maritta Törrönen (toim.) Lapset ja sosiaalityö – kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 129–148.
- Laukkanen, Marjo & Vaatovaara, Virpi (2009): Kuulumisen tiloja verkossa. Teoksessa Karin Filander & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Aikuiskasvatukseen 48. vuosikirja. Jyväskylä: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 187–214.
- Lepistö, Sari (2010): Nuorten kokemus perheväkivalta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Lindfors, Pirjo (2005): Homeopaatin vastaanotolla. Tampere: Tampere University Press.
- Mikkola, Henna (2008): IRC-Galleria -kysely: Nuorten mielipiteitä poliisista ja nuorisotyöntekijöistä verkossa. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö, Future School Research -hankkeen raportti. <http://www.vanhempainliitto.fi/filebank/52->

- irc-galleria_raportti-1.pdf. (Viitattu 6.8.2011.)
- Miller, William & Rollnick, Stephen (1991): *Motivational Interviewing. Preparing People to Change Addictive Behaviour*. New York: Guildford Press.
- Mönkkönen, Katariina (2001): Kun kumpikaan ei tiedä. Yhteistoiminnallisuus ja dialogisuus auttamistarinoiden retoriikassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 66:5, 432–447.
- Nasr, Nadia & Puumalainen, Tiina (2011): Nuoret Internetissä – Kohderyhmäanalyysi Netari.fi-hankkeelle. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö, Helsinki: DIAK.
- Nyqvist, Leo (2007): Nuoret väkivallan silmässä. Teoksessa Kaarina Määttä (toim.): *Helposti särkyvä: nuoren kasvun turvaaminen*. Helsinki: Kirjapaja, 11–22.
- Peräkylä, Anssi (1990): Kuoleman monet kasvot. Identiteetin tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Tampere: Vastapaino.
- Raevaara, Liisa & Ruusuvuori, Johanna & Haakana, Markku (2001): Institutionaalinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Markku Haakana & Liisa Raevaara (toim.) *Institutionaalinen vuorovaikutus. Keskusteluanalyttisiä tutkimuksia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 11–38.
- Roine, Mira (2010): Verkkoympäristö vanhempien juomisesta kärsivien tyttöjen tuen tilana. Julkaisussa Kirsi Pauliina Kallio & Aino Ritala-Koskinen & Niina Rutanen (toim.): *Missä lapsuutta tehdään. Lapsuuden tilat ja lasten paikat monitieteisessä lapsuuden tutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 105, 73–87.
- Roine, Mira & Ilva, Minna (2010): Joka neljännessä suomalaisperheessä käytetään lasten näkökulmasta liikaa päihhteitä. Teoksessa Mira Roine & Minna Ilva & Janne Takala (toim.) *Lapsuus päihhteiden varjossa. Vanhempien päihhteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 57*. Helsinki: A-klinikkasäätiö, 26–37.
- Räsänen, Juhani (2006): Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Suomen työvalmennusakatemia julkaisu. Helsinki: Julkiviestintä Oy.
- Silverman, David (1997): *Discourses of Counselling*. London, Sage.
- Skinner, Adrian E.G. & Latchford, Gary (2006): Attitudes to Counselling via the Internet: A Comparison between In-Person Counselling Clients and Internet Support Group Users. *Counselling and Psychotherapy Research* 6:3, 158–163.
- Spera, Stefanie & Buhrfeind, Eric & Pennebaker, James (1989): Expressive Writing and Coping with Job Loss. *Academy of Management Journal* 37:3, 722–733.
- Suzuki, Lalita & Calzo, Jerel P. (2004): The Search for Peer Advice in Cyberspace: An Examination of Online Teen Bulletin Boards about Health and Sexuality. *Journal of Applied Developmental Psychology* 25:6, 685–698.
- Winkelberg, Andrew (1997): The Analysis of an Electronic Support Group for Individuals with Eating Disorders. *Computers in Human Behavior* 13:3, 393–407.